

ו-ג'ה הכהן נשים במתן תורה ובקבלה בכל ים

מעמד הר-סיני היה שיאו של תהליך נאולת ישראל ממצרים ותכלתו. "ויהי שם ישראל נגד ההר" (שמות י"ט ב) "כאיש אחד בלב אחד (רש"י) (1). כי אחד נתן תורה אחת לעם ישראל - עם אחד; אנשיים ונשים כאחד. אם כך, לכוארה אין מקום לדון בנושא זה מנקודות מבטו של נשים. ברם ככל הדורות מצאו התיחסות מיוחדת לנושא זה. במיוחד זה שכיה בדורנו כאשר עלות חדש שאלות בעומדן של הנשים בחינוך החברתיים והרווחניים-תרבותיים. על כן אי-אפשר להתעלם מהចורך לעין בשאלות אלה על פי מקורות תורניים ובפרשנותם על ידי חכמים בכל הדורות.

מעמד הר-סיני

לפני מתן תורה אנו קוראים: "ומשה עלה אל האלקים ויקרא אליו ה' מן ההר לאמר כה תאמר לבני יעקב ותגיד לבני-ישראל" (שמות י"ט ג), כפל הלשון בפסוק זה אומר דרשו. רשי מפרש "תגיד" לשון קשה ו"תאמר" לשון רכה. ה"שפתי חמימים" מאיריך ומסביר את המקור לפרשנותו של רש"י. נאמר: "דבר האיש אדוני הארץ קשה" (בראשית מ"ב ל) ואילו כל אמירותיו של יוסף לאחיו הם בלשון פיסוי "ויאמר יוסף אל אחיו אני יוסף" (בראשית מ"ה ג), "ויאמר יוסף אל אחיו גשו נא" (בראשית מ"ה ד), "ויאמר אליהם יוסף אל תיראו" (בראשית נ' יט) ומוסיף רש"י ומסביר שלנשים דברו בלשון רכה ולאנשיות בלשון קשה. ומכאן בית יעקב אלו נשים ובני-ישראל אלו אנשיים (2).

"אור החיים" מנסה על הפירוש הזה: "...وكשה הלא לא מצינו שאמר ה' בדבריו שני מיני שליחות, אלא לשון אחד לכולם יהוד אנשיים ונשים, אם הם קשים יחד ישמעוهو ואם הם רכים יחד ישמעוهو ואני לומר שכשידבר משה ישנה מענה לשון מסדר הנדבר ח"ו, כי הלא תמצא כי בסוף דבריו ה' אמר אליו הדברים אשר תדבר אל בני-ישראל ואמרו זל זול לא פחרות ולא יוטר. ולכשנאמר כי כונת אומרו אל בניי היא אל האנשים וחסר דרך אשר ידבר בו לנשים, גם אין אני רואה דברים קשים בדבריו ה' לאנשים אלא בדברים המחייבים את הנפש...". אם כן, כיצד מסביר "אור החיים" את כפל הלשון שבפסוק: "פ"י יש בו אמייה רכה שהיא דרך אהבה וחיבה, והגיד פ"י יש בו ג"כ צבורים קשים נגיזים שהוא דרך הפהז והיראה... וצריכין הם ליראה ולהאהבה מטעם שכתבנו... נמצאת אומר כי טובים השניים וצורך בהם לקיום התורה וצריך כל איש מישראל לקנות שניהם אהבת ויראה... ובדברי רץ' שאמרו אלו אנשיים ואלו הנשים... הם דרך דרש" (3).

אנו למדים מדבריו שאין להבדיל בין אנשיים ונשים במתן-תורה. אף להלכה נפסק שבאופן עקרוני חיובה של האישה בתורה שווה לחיובו של האיש. תנא דבי רב כי

שמעאל אמר קורא (במודר ח' ז) "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" - השווה הכתוב אשה לאיש לכל עשין שבתורה.

דברי רבוי אליעזר תנא (אמר קרא) (שמות כ"א א) "וְאֶלְهָיּוּ שִׁפְטִים אֲשֶׁר תַּשִּׂים לִפְנֵיכֶם" - השווה הכתוב אשה לאיש לכל דין שבתורה.

דברי חזקיה (רבי יוסי הגלילי) תנא אמר קרא (שמות כ"א כת) "וְהִמֵּת אִישׁ אֲשֶׁר" - השווה הכתוב אשה לאיש לכל מיתות שבתורה (בבא קמא ט"ו ע"א,קידושון לה' ע"א).

רבי יASHI אומר "איש או אשה" (שמות כ"א כת) למה נאמר? למה נאמר? אלא לפיו שהוא אומר "וכי יפתח איש בור" (שמות כ"א ל) אין לי אלא איש, אשה מניין? תלמוד לומר "איש או אשה" - השווה הכתוב אשה לאיש לכל הגזין שבתורה (מכילתא שמota כ"א יח). בתורת ישראל אדם השווה לחבירו בחיקתו בדינין, בעונשין, במיתות, בנזקון, באחריות הכלולת למשעו - שווה לו במעמדו. המסקנה המתבקשת היא עקרון השוויון בקיום מצוות.

שניהם נבראו ב"צלם אלקים" (4). שניהם נקראים בשם הנגור מאותה מילה. "לוֹא תִּקְרָא אֲשֶׁר כִּי מֵאִישׁ לְקָחָה זוֹת" (בראשית ב' כ). מכאן שניתנה תורה בלשון הקודש שמעט מימייך אומר גני גנייא, אנטריפאי אנטריפאי, נברא גברתא, אלא איש אשה, ומה שהלשון הזה נופל על הלשון הזה" (בראשית רבה י"ח ו). כל בני האדם נולדו שווים זה לזה "לפיכך נברא האדם ייחידי... מפני שלום הבריות שלא יאמר אדם לחברו אבא גדול מביך" (סנהדרין פ"ד משנה ה).

רבי עקיבא אומר חביב אדם שנברא בצלם, חברה יתרה נודעת לו שנברא בצלם שנאמר (בראשית ט' ז) "בצלם אלקים עשה את האדם" (אבות פ"ג יד). בסיסו הבריאה מושגת עיקרון השוויון הערכי של כל בני-אדם לפני בוראם. ההבדלים בין בני אדם נוצרו ונוצרים ע"י בחירותו האישית של כל אדם באיזו דרך וכך וכך נוצרה בריאותם. מושגתו של כל אדם בבריאתו הייחודי כעם, ובמיוחד האיש-היהודי של כל אדם ואדם.

חיבתם הייחודית של עם-ישראל לפניו המקום היא בשל היותם בניים במקום (4) ובנכונותם לקבל עליהם על מלכות שמים, על תורה ומצוות. "בשעה שהקב"ה בא ליתן תורה לא קבולה אחת מן האומות אלא ישראל" (בראשית רבה כ"ז ח) (5).

ማידך קיים עקרון השוני האישני בין אדם לאדם, בין איש לאשה. שוני הבא לבטא את ערך ייחדו של כל יחיד "לפיכך נברא האדם ייחידי... להגיד גדולתו של הקב"ה שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד - כלל דומים זה זהה ומכל מלכי המלכים, הקב"הطبع כל אדם בחותמו של אדם הראשון ואין אחד מהם דומה לחברו, לפיכך כל אחד ואחד חייב לומר בשביili נברא העולם (סנהדרין פ"ד משנה ז).

ח'). וכן מצינו "כשם שאין פרצופיהן שווים זה זהה כך אין דעתן שווים זה זהה" (תנ"הומה פ"י פנחס ז).

היטיב לבטא את המורכבות הזה ר' יצחק ערامة: "ויהנה בשני השמות האלה כבר נתבאר שכבר יש לאשה שני תכליות האחד מה שירוה עליו שם אשה כי מאיש לךחה זאת" (בראשית ב' כג) ופמוהו יוכל להבין ולהסביר הדבר שבל וחסידות כמו שעשו האמהות וכמה צדקניות ונכויות וכאשר יורה פשט "אשת חיל מי ימצא" (משל לי' ז). והשני עניין ההולדה והייתה כל אליה ומוסבעת אל הלידה וגידול הבנים כאשר יורה עליו שם חווה - "כי היא הייתה אם כל חי" (בראשית ג' כ). והנה תהיה האשה כאשר לא תלד לשיבה מהסיבות, מנועה מהתכלית הקטן הזה אל מזיאותה (השני דלעיל) ותשאר להדרע או להיטיב כמו האיש..." ("עקדת יצחק" שער תשיעי).

לשוני האיש יש אין סוף משלטים. במישור האחד השינוי שבין איש לבן אשה ובמישור השני בין אשה לרעותה. מורכבות זו מוצאת את ביטוייה הנה במישור ההלכתי והן במישור המדרשי. במישור ההלכתי - מכריע השיוויון הערכי, لكن החיבור בו נתחייבו נשים במעמד הר-סיני שווה בעקרונותיהם למשתנים האין-סופיים הקיימים באופיים המדרשי - הפליגו חכמים בפרשיותיהם למשתנים האין-סופיים הקיימים באופיים של בני-אדם וביחסו אנו שבעיניהם.

חו"ל, איפא, פירשו את כפל הלשון בפניה לאנשים ולנשים על פי השוני שביניהם. נשים יש להסביר דברים בלשון רכה מעודנת ואילו לאנשים יש להסביר בלשון קשה דברים הקשים כגדיין (רש"י ע"פ המכילתא) (6). ואילו במדרש בשמות הרבה ח' ל מסבירותם את השוני שבין איש ובין אשה ביכולת הלמידה שלהם. נשים יש להגדיר רק ראשי דברים שהן יכולות לשמעו ואילו לאנשים דקדוקי דברים שהם יכולים לשמעו (פרשה כ"ח ב). בכיוון זה מפרש ה"שפט אמרת" "כי באמת ולאה הדברים לנשים וPOCHOTIN שדעתן קלה הם רך דברי פיתויו איך שהקב"ה קירב אותנו והרים אותנו אבל אנשים מבניינים יודעים שאין זה דבר קטן ושמקבלין בזה עיל גдол ונורא לעבד הבודרא עולם ולבירר מלכותו יתי בעולם, ולכן אמר בלשון הזה ובסדר הזה שגלי לפניו יתברך שהזה הלשון ימושץ כ"א לפי דרכו. הנשים בפיתויו והגברים בקבלה נוראה". סגנון זה מאפיין את דבריו ח' ל המסבירים את חלקו של נשים במצבות "הקהל" אשר הן חייבות בה. "הקהל את העם אנשים נשים וט"ז" (דברים ל"א יב). הברייתא מוסיפה "אם אנשים באים למדוד, נשים באות לשמע, טר' למה באים? כדי ליתן שכר למביאיהם" (חגיגה ג' א). יש להניח שפרשנות זו באה על רकע של מצלאות חברתיות בה נשים למדו פחות מאשרים, בה נשים היו ארכוכות וקשות, בתנאים הימים יומם. הכתת האוכל, הביגוד, הטיפול בילדים וכדי גלו את כל זמני הפנו. אולי זו הסיבה שרבים החכמים בכל הדורות שדברו בסגנון זהה.

חו"ל מוסיפים ושוראלים: מדוע הקדימו נשים לאנשים במתן תורה? (7). אחת

יב". אנו רואים, איפא, שהפרשנות המדרשית אינה אחידה בגישה וההערכתה את הנשים במעמד הר-סיני. אך עין בפירושים השונים מגלת לנו הנטומדות בין מרכיבי השינוי והשינוי. יש מי שփחיד בכוחה ואילו רוב המפרשים מתייחסים בהערכה רבה לכוחותיה הייחודיים בשעתו ולזרות.

קבלת תורה בכל דור ודור

מעמד הר-סיני היה מעמד חז-פומי, בחג השבועות בזאתם מארץ מצרים, ואנו מאמינים "באמונה שלמה שזאת התורה לא תהא מוחלפת ולא תהא אחרת מאת הbara יתברך שמו" (אחד משלש עשרה עקרים לרמב"ס), אך קבלתנה - בכל יום ויום מחדש.

"ביום זהה באו מדבר סיני" (שמות י"ט א) לא היה צורך לכתוב אלא ביום ההוא מהו ביום זהה שיופיע דברי תורה חדשים כאלו הימים נטעו (ריש'י). ובניטה אחר בפסיקתא: כל יום שאתה עוסק בתורה כאילו היום הזה קבלתיה מסיני ואומר "היום הזה هي אלקך מוץך לעשות וגוי" (דברים כ"ו יח) (11).

קבלת על תורה מתחדשת על אדם מישראל במעגלים שונים. בمعגל הזמן: يوم, שבוע, חדש, שנה, בחגים, ובימי התשובה ראש השנה ויום כפור. ובמעגל החיים האישית של כל אדם יש בתוכו משובץ يوم ניסיטה של אדם מישראל לעול תורה ומצוות, בנים בגיל יג' ובנות בגיל י"ב. וזה עקרון השיוויון. כולן ננסים לעול מצוות. ברם ישנו גם עקרון השינוי בין בניים לבנות בגיל כניסה למצוות. מדוע השינוי הזה? "יובן כי אלקיים את הצלע" (בראשית ב' כ"ב) ר"א בשם ר' יוסי בן זמרה אמר: נתנו בה בינה יותר מבאיש דתניין בת י"א שנה יום אחד נדריה נבדקין, בת י"ב שנה ויום אחד נדריה קיימין ובוחקין כל י"ב. אבל לזה בן י"ב שנה יום אחד נדריו נבדקין, בן יג' נדריו קיימין ובוחקין כל י"ג... (בראשית רבba י"ח א) (12). אנו לומדים, איפא, שתכונות התבוננה הטבעית של האישה זוראה את כניסה לעול מצוות. מדברי המדרש ניתן להבין כאילו תוכנות הבינה יהודית לאישה. והרי מכך שתוכונה זו איפינית בצלאל בן אוריה "אשר נתן ה' חכמה ותבוננה בהמה לדעת לעשות" (שמות ל"ז ב). וכן ניתן בה החוטר מגען יש' ש"נחתה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח וגבורה רוח דעת ויראת ה'" (ישעיהו י"א ב). דברים אלה יכולים לגרום אותנו לויכוח הישן הקלאסי על מעמדם של האיש והאישה ולתחרות המסתמדת מי שווה יותר או פחות וכי"ב. אך עיון בהמשכים של דברי המדרש מביא אותנו בדרך אחרת בלימוד המשמעות של תוכנותיהם הייחודיים של בני אדם. ר' ירמיהו בשם ר' שמואל בר ר' אמר אית' דמחלפיין - דרכा של אשה להיות יוישבת בתוך ביתה ודרך של איש להיות יוצא לשוק. ולומד בינה מבני אדם" (בראשית רבba י"ח א). דבריהם אלה במדרש מבטאים כי כל אחד מתנו בא לעולם עם כוחות יהודיים וכל אחד מתנו חסר כוחות אחרים. ובדומה לזה כל הבריאה כולה. "כל מה שנברא בששת ימי

התשובות "שהן מזרזות במצאות". זהו ביטוי ליחסן של נשים בموظיבציה הרגשית העמוקה והמעשית שלهن במצאות. במעמד הר-סיני עומדות אותן עליון "דרש רב עזרא: בשכר נשים צדקניות שתמיו באוטו הזר נג אלו ישראל ממצרים, בשעה שהולכות לשאוב מים, הקביה מזמנם להם דגמים קטנים בצדיהן ושותבות מכחיה מים ומכחיה דגמים ובאות ושותפות שתי קדרות אחת של חמין ואחת של דגים ומוליכות אצל בעליה לשדה ומרחיצות אותן וסכות אותן ומאניות אותן ומולדיין ונזקקות להן בין שפטים... וכיון שמתוערות באותו לבתיהם, וכיון שמניע זמן מולדיהם הולכות וילודות בשדה תחת התפוחות..." (סוטה י"א ע"ב). אשה המכונה לילד במאב של שעבוד המלווה קשיים ויסורים, זו אשה המאמינה בעtid, זו אשה המאמינה באמונה שלמה בנאלה כי הי' "פקד יפקד" את עמו ויגאלם. זו אמונה חזקה ועומקה המשמשת כאתגר וכח לעמד בקשאים. הן הנשים העומדות בתחרותית הר-סיני אלו הנשים אשר לא השתתפו בחטא העגל יחד עם האנשים. בחתא העגל כשביקש אהרון שיפרקו את נזמי הזהב אשר באוזני נשים (דבר קשה אמר להם שהנשים מתעכבות בו. הלכו אצל הנשים, עמדו עליהם ואמרו: חס ושלום שנכפור בהקב"ה, הוא שעשה לנו כל הניסים והగבורות האלו ונעשה עבודה? כיון שלא שמעו להם "ויתפרקו כל העם את נזמי הזהב אשר באזוניהם" (שמות ל"ב ג) שלهم (תנחותמא תשא י"ט) (8).

התשובה השניה לשאלת מדוע הקדימו נשים לאנשים שהן "מנהיגות את בנייתן לתורה" - כל קיומה של תורה לדורות נתון בידי האמהות המחוורות את בנייתן לקיומה של תורה ומזרזות אותם ללימודה.

התשובה השלישית המייחדת את הנשים במעמד נשבג זה מניחתsted לכוחה הייחודי של האישה. איר תחליפה דקיסרין: אמר הקב"ה לשבראי את העולם לא צויתי אלא לאדם הראשון ואח"כ נצוטית חזה ועברית וקללה את העולם, עכשו אם אני קורא לנשים תחילת הון מבטלות את התורה لكن נאמר "כה תאמר לבית יעקב" (שמות ר' בה כ"ח ב).

האשה שחתאה ב עצמה וחטאה את האדם בכוחה גם לתקן את מעשיה ולהשפי על סביבתה. "אייל הקב"ה למשה לך לבנות ישראל אם רצחות לקבל את התורה, שדרכם של האנשים הולכין אחר דעתן של נשים" (פרק דרכי אליעזר מ"א) (9).

רבינו משה מנרבונא צייל היה רגיל לדorous: בזכותה של לאה זכו תחילתה לדיבור, שהיתה נתנת על לבה טבלה של זהב ובבה חוקוק "תורה צוה לנו וגוי" ובה הינה הוגה יום ולילה, لكن "ויעני לאה רכות" (בראשית כ"ט ז) מזהירות של זהב לפיכך זכו צאצאי קדום (10).

זה כוח השפעתה הייחודי של האשה המובא במדרש הידוע: "מעשה בחסיד אחד שהיה נשוי לחסידה אותה ולא העמידו בנים זה מזוה. אמרו אין אנו מועלים לכב"ה כלום עמדו וגורשו זה את זה. הילך זה ונשא רשותה אחת ועשתה אותו ויעש, הילכה זאת ונשאה לרשות אחד ועשתה אותו צדיק והוא ש החל מן האשה" (בראשית רבba

המצויה" (סוכה פ"ב משנה ד, סוכה כ"ה ע"א). כלומר: כאשר מודמנות לאיש שתי מצוות החופפות בזמנן עליו לשкол באיזו מון לבחרו והתשובה היא שעליו לבחרו במצבה הדוחפה יותר וברובן אלו מצוות שבין אדם לחברו. כלומר: חיובו של איש נדחה אם באה מצויה אחרת שקיומה איינו סובל דעתו.

הכלל של השווות הכתוב אשה לאיש בחיבת מצוות צrisk לחול גם על הפטור מצוות. ואם כן מהי המצווה הפוטרת את האישה מצוות עשה שהזמן גרמו? לעניות דעתך הוותה הייחודיית של האשה - **עיסוקה המיחודיים רק לה המצוות**? התפקידים הטבעיים של הרינו, לידה והנקה השיעיכים באופן בלבד לה. אין איש יכול להחליפה. אלו התפקידים הבונים את חיינו. האישה נמצאת על האוביינים של הקיום האנושי. **אעפ"י** שאין לה מצוות מפורשות על תפקידים אלה הם שוים בערכם לקיום מצוות אחרת. אולי גם אין צורך לצוטה במפורש על תפקידים אלה - כי הם צורך טבעי. הרצון למימוש עצמי של האישה הוא הצורך לביטוי אישי, ברם, בצדיו קיים הצורך הנוסף לאישה למשועצמה כ"חויה" "אם כל חי". משום כך אחד הנימוקים החוזרים להקדמת נשים במתן תורה היה חשיבות האישה כמחנכת את ילדיה לתורה.

בחedorות רבות תפקידו בית וילדיים היו מעמדת נחיתות. עם ישראל תפקידים אלה הינט בעלי חשיבות עליונה - כי בהם תלוי קיום תורה בדורות הבאים. נשים בעם ישראל מסרו נפשן על אידיאל זה באותו תוקף והכרה כמו שאנשים מסרו נפשם על מצוות אחרות (20).

הפטור לאשה מצוות עשה שהזמן גרמא נמצא לענ"ז באותה רמה ערךית השווות לפטור האיש, אלא שהאיש פטור לעתים והאישה פטורה באופן קבוע.

במשך כל הדורות מצאו חכמים טעמים שונים לפטור הנשים מצוות אלה. סגנון טעםיהם היה תואם את סוגנו התקופה ודפוסי ההתנהגות באותו ימים (21). אך רוח הדברים מתבטאת בדברי הרוב עוזיאל זצ"ל: **"פטור זה הוא זכות ומעלת להן למילוי תפקידן החינוכי"** (22). ובלשונו של הרוב זווין זצ"ל: **"שייעבוד זה הוא שיעבוד טبعי** ופטור זה מצוות עשה שהזמן גרמא והוא יתעורר זכות לאשה" (23). אכן תפקידו האישה הם תפקידים משעבים אך גם אדם "המתמנה על הציבור נעשה עבור הציבור" (הוריות י"ע). כל אדם הנוטל על עצמו אחריות על משימות הוא נעשה להן משועבד, וזה כוונת הרוב זווין בעניין שייעבוד טبعי. ואני אוסיף, נשים עשו זאת מותק נכונות ורצו לשאת בעול זה.

שיוויון אמיתי מתקיים רק במקרים שמתיחסים לשונה. אם האישה משועבדת להן תפקידיה כמצויה, ממילא יש לפטור אותה מצוות הקשורות לומן, כי הזמן הוא גורם משעבד מתי יש לקיים את המצויה. שיוויון הכוונה אמרת מידה אחת לא משתנים, דומה למיטת טdots בה מקctrין את גגלי האדם הארון ומותחין את גגלי הקצר כדי שיתאפשרו כולם למידת אותה מיטה שגודלה אחיד (ע"פ סנהדרין ק"ט ע"ב). הצד האמתי מונחה אותן לחתם לכל אחד מיטה לפי גודלו.

בראשית צrisk להרולד צrisk למיטוק, החיטין צriskים להטחן אףלו אוטם צrisk תיקון" (בראשית רבה י"א).

תפקיד האדם להוציא את כוחתו מן הגוף אל הפעול - לעשותות מן החיטים לחם. האשה שיש בה תכונה טבעית של בינה צriskה להוציאה מן הגוף אל הפעול. אבל הරולד צrisk מיטוק, לשם השליםתו עליו להעזר בחומר ממתיק. האיש החסר בינה טבעית צrisk לרכש ע"י לימוד בשוק. המהרו"ז בפירושו למדרש זה אומר: שהבינה נכרת באשה קודם קדום שניכרת באיש.

ובהיבט כולל - אוטם כוחות ייחודיים שבנו הם בתוכנו ועלינו להוציאם מן הגוף אל הפעול ולממש אותם, אך מאייך לדעת שהשלמת החסר שבנו תושג ע"י לימוד שיבוא מבחן ע"י חברנו שיש בו מה שחייבנו. "ובאמצעו אתה משלים שלימוטך" (אור החיים, שמota ליט' לב) (13). זהה ההשלמה החודדית שבין אדם לחברו, בין איש לאשתו. זכר ונקבה בראם ויקרא שמות אדם" (בראשית ה' ב) אמר ר' אלעזר כל אדם שאין לו אשה אינו אדם (יבמות ס'ג ע"א). תורה היא הדרך להשגת מטרות אלה; השלמות היא על ידי הוצאת הכוחות מן הגוף בדרך של תורה (14) והן ע"י השלמת החסר לנו הינו המיד התורני המעלה אותה לדרגת קדושה. **"לא נתנו המצוות אלא לצורך בהן את הבריות"** (בראשית רבה מ"ד א).

בן ובת הנכדים לעול מצוות מתחייבים בקבלת אותה תורה. ברם כבר ביום זה יש ביטוי מוחשי לשוני בינהם. הבן מתחילה להניח תפילה ואילו הבת פטורה ממצוות זו. ממצוות תפילה למדו את הכלל לנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא (15). מודיע, איפא, הן פטורות, הרי הננתנו שאשה שווה לאיש במצוותן:

asnena ot sder ha'mishna (17) lifi ha'ukronot shel shiyyon v'shoni.
כל מצוות לא תעשה - איש ואשה שוים בחוב. כל מצוות שלא הזמן גרמא - איש ואשה שוים בחוב, מחוץ לשושן:
כל מצוות עשה שהזמן גרמא - אנשים חביבים ונשים פטורות. מחוץ למצאה
כל מצוות עשה שהזמן גרמא - אנשים חביבים ונשים פטורות. מחוץ למצאה
הקהל ושםחה (קידושין ל"ד ע"א). לאלה נוספות עד מצוות עשה שהזמן גרמא
נשים חביבות בהן.

הרוב זווין זצ"ל דין בשאלת זו כיצד למדו על הפטור האם על דרך של "בנייה" או על "דרך ההיקש" (19). דרך לימוד זו מסתמכת על מידות שהتورה נדרשת בהן. אילו הפטור לנשים היה מותק זולול באשה, היו משתמשים בסיסומכין מתכוונותיהם של נשים, כדי לחזק את הכלל או להחליש. הרי מצאו במקורותם ביטויים שונים על אופיין של נשים לשבח ולגנאי, כשם שבכל בני אדם בכלל מצוים טובים ורעים. אעפ"כ לא הם הכריעו את המסקנה אלא ערכו לימוד כללים המשותפים לאיש ולאישה על פייהם תורה נלמדת. אם כך עלינו לבדוק האם יש מציאות בה איש יהיה פטור ממצוות? אכן ידוע ש"העסק במצוות פטור מן

מחלוקות דומות לו קיימות בשאלת האם נשים יכולות להוציא אניות בזימון וברכת המזון. גם כאן השאלה הראשונה צריכה להיות מה תוקף החיבור לנשים והאם הוא שווה באיש ובאישה? "כל שיאנו מחייב בדבר - איןו מוציא את הרבים ידי חובתני" (ברכות כ ע"א). נשים חומיות בברכת המזון וספק הוא אם הן חומיות מדאorigיתא, כי בברכת המזון מזכירים ברית (מילה) תורה ומלכות, דברים שנשים אינן חומיות בהן (ברכות מ"ט ע"א) (27). מנקודת המחלוקת בין הפסקים אצטט הערכה מענינית של ה" מגן אברהם": "ולע"ד קשה דהא סי' מ"ז נשים מברכות ברכת התורה משום דמחוייבות למדוד מצוות שלה וכ"פ ב"יד סי' רמי"ס". ואמריןן "כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים, איך למה לא יאמרו על תורה ולג ע"א) (24). הלהנה נפסק כרי יוסי ורי שמואן. המפרשים מתלבטים מדוע ר' יהודה אוסר? רשי סבור שהוא אסור משום "בל תוסיפ" ואילו הרוי בתוספות שובר שהוא אסור משום חש זלול או פגיעה באיסור ולא כגישה כוללת האוסרת על נשים אוסר מצוות עשה שהזמנן גרמא. והראיה שרי יהודה עצמו מביא בראש מס' סוכה שהלני המלכה ישבה בסוכה עם שבת בניה ואני מוחה כנגד מנהגה. המהרש"א תמה על רשיי "دلא שיך כל תוסיפ אלא בעושה המצווה ומוסיף עליה" שהרי הגדרות "בל תוסיפ" היא כאשר אדם מוסיף הי' מינימ בלבב במקום ד' או בזונה מצוה מלבו. מכאן יש להסתיק שאישה המקיים אותה מצוות עשה שהזמנן גרמא אינה מוסיפה או גורעת מן המצווה ואני בזונה אותה מלבה אלא מכניסה עצמה לחיבור למצווה קיימת בדומה לאיש המקיים מצווה שלא נצטווה. שכחה יהיה פחוות משכר האיש, לא מפני שהוא איש והוא אישה אלא מפני הכלל (המשותף לשנייהם) "גדול המצווה ועשה ממי שאינו מצווה ועשה" (קידושין ל"א ע"א). הרבה ש. ישראלי מביא במאמריו העוסק בנושא זה (25) את השתלים המחלוקת לאורך כל הדורות. למעשה הוכרעה ההלכה לרוב הדעות (מחוץ לכמה פוסקים בעדות ספרה) המתירה לנשים לקיים מצוות עשה שהזמנן גרמא כגון:

אוון רואים, איפוא, כי למורות נשים פטורות מטלמוד תורה הן חומיות לברך את ברכת התורה כי קיבלו תורה מסיני, כי הן חומיות בקיים מצוותיה והן חומיות במצוות "הקהל" עפ"י שזו מצוות עשה שהזמנן גרמא. וכן מצינו "ולמדתם אתם ושמרתם לעשوتם" (דברים ה' א) (26) "כל שישנו בעשרה ישנו בלמידה" (יבמות ק"ט ע"ב). יש איפוא לאישה חיבור למדוד תורה. השאלה היא למעשה: מה היקף החיבור מבחןת זמנה ותוכנו?

אותן שאלות הן לגבי מצוות עשה שהזמנן גרמא כגון: קריית מגילה: "אמיר ר' יהושע בן לוי נשים חומיות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס" (מגילה ד' ע"א). טעם זה שווה בחיבורן של נשים בהדלקת נר חנוכה. לעומת זאת נושא הצטרופותן של נשים למניין (29) קשה ומסובך, כי לרוב חיבור של האישה אינו שווה לחיבור של האיש. נוסף אלה עולות שאלות של צניעות והפרדה בין נשים לאנשים. אותן נשים הרוצחות ושואפות לתת ביטוי לubahדונן את ה' ולקים את המצוות בדיקוק כמו האנשים הן אלה הגורמות לכך כאילו קודם היה חוסר שיוציאו וركך יושג השינויו - בעקבות מעשה האישה שות ערך לאיש אף אם לא תחרה בו בקיים אותן מצוות.

מайдן, צריך למצוא אפיקים נוספים בהן נשים תוכלנה למצוא ביטוי נרחב יותר לאמונהן ולרצונו להעמיק את ידיעותיהן בלמידה התורה וקיומה, כי מציאות החיים השתנתנה ועובדות הבית אינן גוזלות זמן כה רב כמו ביום עבורי. הביטויים שחכמים הבינו "שרוב נשים דעתן קלות מבלות זמנה בדרכי הבאי וכורבן כן חטאו מוקוצר רוח" (מתוך "מעין-גניז" לר' אלחנן יעקב הרקולט) (30), מזכירים לנו את הפסוק "מקוצר רוח ומעבדה קשה" (שמות ו' ט). עפ"י ה' בכל הדורות נשים שמעאו ביטוי לרצון להתחזק בקבלת התורה ובעובדה (31) הן "הנשים אשר נدب לבן אותן לקרובה אל המלאכה, מלאכת ה' מצד בחירותן בטוב במה שהוא

בימינו הוקל מעלה האשה על עבודות הבית בגל רמת החיים, המיכשור הטכנולוגי, האוכל המוכן, וכי"ב. נשים יוצאות מabitיחו ללימודים, לעבודה ולתפקידים ציבוריים. יסוד השוויון הערכי פותח לפנייה את יכולת להשתלב כרכזונה ועל פי בחירתה. האם יש באפשרותה להיות שותפה פעילה יותר גם במצבות שלא נצטוויה בהן?

שאלת זו נזונה כבר בגמרה זוו מחלוקת ראשונים: האם לנשים מותר לטמא על קרבן? ר' יהודה אוסר ור' יוסי ור' שמואן אומרים: "נשים סומכות רשות" (סנהדרין לג ע"א) (24). הלהנה נפסק כרי יוסי ורי שמואן. המפרשים מתלבטים מדוע ר' יהודה אוסר? רשי סבור שהוא אסור משום "בל תוסיפ" ואילו הרוי בתוספות שובר שהוא אסור משום חש זלול או פגיעה באיסור ולא כגישה כוללת האוסרת על נשים קיום מצוות עשה שהזמנן גרמא. והראיה שרי יהודה עצמו מביא בראש מס' סוכה שהלני המלכה ישבה בסוכה עם שבת בניה ואני מוחה כנגד מנהגה. המהרש"א תמה על רשיי "دلא שיך כל תוסיפ אלא בעושה המצווה ומוסיף עליה" שהרי הגדרות "בל תוסיפ" היא כאשר אדם מוסיף הי' מינימ בלבב במקום ד' או בזונה מצוה מלבו. מכאן יש להסתיק שאישה המקיים אותה מצוות עשה שהזמנן גרמא אינה מוסיפה או גורעת מן המצווה ואני בזונה אותה מלבה אלא מכניסה עצמה לחיבור למצווה קיימת בדומה לאיש המקיים מצווה שלא נצטווה. שכחה יהיה פחוות משכר האיש, לא מפני שהוא איש והוא אישה אלא מפני הכלל (המשותף לשנייהם) "גדול המצווה ועשה ממי שאינו מצווה ועשה" (קידושין ל"א ע"א). הרבה ש. ישראלי מביא במאמריו העוסק בנושא זה (25) את השתלים המחלוקת לאורך כל הדורות. למעשה הוכרעה ההלכה לרוב הדעות (מחוץ לכמה פוסקים בעדות ספרה) המתירה לנשים לקיים מצוות עשה שהזמנן גרמא כגון:

שליטותיהם השונות מבוטסים על אותן כללי למדידה. גם בעיתת הברכה על המצוות הללו מקורה בכללים בברכות כגן: "ספק ברכות להקל" ולא בשאלת אופיין של נשים ותכונותיהן. יש הטוענים שאפ"י הפסיקה הסופית מושפעת מהסבירה הלימוד התורני כדי לשכנע לבן או לבן.

שאלת עקרונית נוספת הנובעת מדיון זה היא: האם אישה יכולה להוציא אחרים במצוות?

גם במקרה זו יש לדון על פי כללי השיעיכים לאיש ולאישה כאחת. ראשית יש לברר מהו תוקף החיבור? אם תוקף החיבור שלה שווה בהדרתו לתוקף החיבור של האיש היא יכולה להוציא את האיש ידי חובתו. לדוגמה: קידוש בשבת "נשים מצויות בקידוש עפ"י שהיא מצוות עשה שהזמנן גרמא (פי' מצוות עשה התלויה בזמן) משום דאיתקש זכרו לשמרו והני נשוי הואל ואיתנו בשמייה איתנהו בכיירה ומציאות את האנשים הואל וחיבתן מן התורה כמותם" (شو"ע הלכות שבת סי' ע"ב ב') (26). אבל בקידוש ביום ישנה מחלוקת כי תוקף מצוות הקידוש ביום מדרבנן ולא מדאוריתא. הלשון הקצרה של הש�"ע מבטא את העיקרון המנחה. **תוקף החיבור לשניות מדאוריתא מכריע את ההלכה.**

1. רשיי ע"פ המכילה.
2. שם, וכן בשמות רבה כיה ב. יש להעיר שבמכילה ישנים גם פירושים אחרים לכפל הלשון שאים מתייחסים לשניהם ולאנשיים. כגון: "כה תאמור לבית יעקב, בזכות יעקב ותגדי לבני ישראל בזנות ישראל". ישנים גם מקורות נוספים המתייחסים לכלל ישראל במכילה, בפסקתא חזותא, מכילתה ורשב"י, בפירושו של הנצייב "העמק דבר" וזה.
3. פירושו לשמות יט ג, ההודגים של.
4. יש מקום להזכיר בנוסח בריאת האישה בנוסח בפני עצמו. ע"כ גישות שונות במקורות הפרשאים ובשאלותיהם מודיעו נבראה האישה: אכן? מתיו האם נבראו יחד אגדודיגנטוס ואח' חציו לשניים או הוא נבראו תחילה והיא אחותיו ואם כן מודיע נבראה אחותיו עפי המשך המשנה באבות פ"ג משנה י"ד בספר רברכה, פסקתא רבתי כ"א, מצאו מדרשים המתאריכים בסיפור זה. בשעה שנתגלה הקב"ה לישראל במעמד הר שני נוללה לכל אומות העולם ואקי את מהן לא רצתה לקבל עליה על תורה ומצוות.
5. ראה שבת פ"ז ע"א.
6. בשמות רבה כ"ח ב.
7. רואה גם שבת פ"ט ע"ב.
8. ובדרך דומה פירוש "התורה שלמה".
9. "מושב זקנים" מובא ב"תורת שלמה" מתוך ספרו של שי עגנון "אתם ראייתם" הוצאה שוקן תל-אביב - ירושלים תש"ה-תש"ט עמ' נ"ח.
10. קט נסוף מן המקורות בספרו של שי עגנון "אתם ראייתם" עמ' מ"ז.
11. ראה גם נידוח מ"ז ע"א.
12. דזה "ומעשנו בני ישראל".
13. המהיל מורייב את התריעון זהה בinterpretation של שרואל' ובמקומות נוטפים בספריו. ראה גם תוריעון ה.
14. בברכות כי ע"ב, בקידושין כיט ע"א, ליג ע"ב, ל"ד ע"א-ב, ליה ע"א, בחגינה ז' ע"א, בטוכה כהה ע"א-ב. הרוב גורן במאמרו "נשים במצוות עשה שהזמן גורמי" ذן בשאלת כיצד למדו על הכלל, ומה כלל הכלל הזה? ראה במתחמים המקודש לנשא האשה במקורות היהדות צ"ה.
15. קידושין פ"א משנה ז, יול ע"י צהיל לרבות הצבעית לישראל תשכ"ח עמ' 10-16.
16. כל אחת מהמצוות האלו דורשת למד נרחב בפניהם עצמו.
17. נשים במצוות עשה - תורה שבعل-פה, הוצאה טסוד הרב קוק, ירושלים תש"ל.
18. כו"ם מדברים על "האם היחודה" כ"אנס פוליה" מלוחה בהרבה מעניות שליליות, בעוד פירושו שמות ליט' לב). כולנו זקנים זה לוּה ומזכין זה את זה.
19. שעניד האם היהודיה הייתה אם אידיואלית בשאיופתיה הרווחנית.
20. ראה לקט טעמים בספר "האשה והמצוות" / הרב א.ג. אלינסון עמ' 13-26 בהוצאת המחלקה לחינוך ותרבות תורניות בגולה של הסתדרות הציונית, ירושלים תש"ו.
21. במאמרו "מעמד האישה לפי השקפת התורתה" בתוך "מצפה" שנתון של "המצפה" תש"ג בהוצאת המרכז העולמי של המזרחי עמ' קמ"ז.
22. ראה הערכה 19.
23. ראה גם עירובין צ"ו ע"א.
24. נשים בקביעות מצוות" בתוך "האשה וחינוכה" הוצאה "אמנה" אולפני בני-עקיבא כפר-סבא תש"ם עמ' 29-21.
25. וכן בברכות כי ע"ב.
26. וכן בערךון יי ע"א, ש夷ע הלכות סעודת ט"י קפ"ו-קפ"ז, ראה המחלוקת במקורות אלה.
27. ראה הטפרי דברים י"ב כת.
28. ראה הרב אריה אברהום פרימר "מעמד האשה בהלכה - נשים ומיניהן" בתוך "אור המזרחה" תש"י תש"ט יייל ע"י המחלקה לחינוך ותרבות תורניות גולדה, והועד לחיווק התורה

אל נשכח שגם בימיינו עם כל ההקלות בעבודות הבית, גידול ילדים "משעבד" את האם ללא גבולות זמן. لكن עליינו למצואו ביטוי לשאיופתיה של נשים ע"פ ההגדירות ההלכתיות. כל אותן מצוות שאישה לא נתחייבה בהן ורשות בידה לבחור אם לקיימן אם לא צרכות להשאר בתחום החישית ולא בתחום החברתי, לפי יכולתה לקבל על עצמה. יש להרבנות הכללית ולשם העמקת ה�建ון המקצועית. לא יתכן נושאים שונים להשלtan הכללית ולשם העמקת ה�建ון המקצועית. לא יתכן שתורה תהיה מונחת בקרון זוויות ופרחותה משאר מקצועות הלימוד. על נשים להעמיק ולהעשיר את עולמן הרוחוני ע"י הלימוד התורני. נשים אלו יהן הנה תעלינה בהר ה' תשכונה במקום קדשו כי נשוי מופת נהנה ועל חכמי דורון לעוזן לדדורן לחזק ידיה לאם זרועותיהן... עשו והצילו ומן השמים יסיעך" ("מעין גנים" הנ"ל) (32).

ברם לא מtopic תחרות עם האנשים אלא מtopic בחירה ושיקול דעת בין סדרי עדיפויות וסדרי קידימות. כאשר בראש מעיינה של האישה עומדת השאייפה להקמת ביתה והשקעה בחינוך ילדיה לتورה ולמצוות - זהו מימוש תורה בצדקה המבטיחה ביותר את קיומה לעתיד.ומי שמצוות שאין בידה לקיים מצוה זו או אחרת כי לא נצטווית, הרי יש להציג שמלכתה לאין מציאות בה אדם מישראל יכול לקיים תרי"ג מצוות. עפ"י שמצוינו שככל מצוה באה לתყוןابر בגופנו ולהשלימו. "רמי"ח מצוות עשה יש בתורה כמוין איברים שבאים ובכל יום ויום צועקין על האדם עשה אותו שתחיה ביזוכתו ותאריך ימיס" (תנ"חומה תנ"א ב) (3). אם כך כיצד הגיעו לשלהוננו אם לא נשאלו לקיים את כל מצוות התורה? עונה על כך "אור החים": "...מן הנמנע שימצא אדם אחד שישנו בקיום כלם זהה לך האות, כתון ולוי ונשים ויש מצוות לישראל שאינם בכחנים וכון בעליים וכן בנשים וכון בנים ומה מציאות יש ליחיד לקיים להשלים תיקון לרמי"ח אבריו ושב"ה גידיו אשר כוונו להם: אלא ודאי שתתקיימן תורתה במחברת הכללות ויזכה זה מזה (34). והוא מה שאמר הכתוב ויעשוبني ככל אשר צוה ה' כונה לכלום יחד במעשה כולם..." (פ"ה אמרת ליט' לב). כולנו זקנים זה לוּה ומזכין זה את זה.

עם ישראל שעמדו במעמד הר שני כי איש אחד בלבד אחד, צרכיים גם לקיים את התורה לדורות כאיש אחד בלבד אחד. כל אחד יעשה את החלק המויחד לו ונמצא כולנו יחד משלימים זה את זה ומקיים את התורה בכללותה. כולנו שותפים וערבים זה זהה להגשמה של תורה בחו"ה יום הלכה למעשה. "חדים לבקרים רבה אמונה" (איכה ג' גג).

- ויהדות ניו-יורק עמ' 69-89.
- .30. בוניציה שיג וראה לשונו של הרמבייס בהלכות תלמוד תורה פ"א ה"ג.
 - .31. וואה במאמרו של הרב כ.ב. טכוש "זכויות האישה לאור התורה" בתוך "התורה והמדינה".
 - .32. אלל תשיב, עמ' 33, או בספרו "CENTER AMERICA" ב嚮嵌ת מושג התשכ"ז עמ' קפ"ד-קפ"ה.
 - .33. וראה גם "שורר טוב" משל לייא.
 - .34. יש להשוו את הביטוי למדרש: "עשה הקב"ה עניים ועשירים כדי שייהיו זכין אלו לאלו" ויקרא רבה פרשה ל"ד ה'.